

To Breve fra Niels Krog Bredal.

Meddelt af C. Behrend.

Naar Niels Krog Bredal nævnes i de almindelige Literaturhistorier, er det som oftest kun, fordi Opførelsen af hans Syngestykke »Troufologen i Sidon« gav Anledning til Teaterfejden med »Den dramatiske Journal« og derigennem til, at Joh. Ewald skrev »De brutale Klappere«. Hvor megen Lykke end Bredals Skuespil gjorde hos mange samtidige, er det for Nutidsmennesker umuligt at føle Interesse for disse Arbejder, der ved deres Mangel paa Smag og sand Følelse ikke kan andet end fremkalde Smil. Hvad der dog i Bredals literære Virksomhed betegner et Fremskridt er, dels at han (i »Gram og Signe«) har taget sit Sujet fra Nordens Sagnhistorie (Saxo), og dels at han — hvad han ogsaa selv fremhæver — var den første, der forsøgte at lade danske Syngestykker afløse fremmede; thi »de fleste have hidindtil holdt det for en umuelig Sag og saa at sige et musikalsk Kietterie at kunde bruge et andet slags Sprog til et Syngespil end det Velske¹⁾; endelig har han med Bevidsthed lagt Vægt paa et rent Sprog, hvori han søgte at undgaa alle fremmede Ord.

Selv om Bredal altsaa ikke har været heldig i Udførelsen af sine Ideer, har han dog været en Mand med betydelig literær Interesse og med Kærlighed til det danske Sprog (»Kærlighed til mit Modersmaal har været den eeneste Spore, der har drevet min Geist og fort min Pen«); og at han ogsaa har været i Besiddelse af et for den Tid ualmindeligt Liv og Lune, fremgaar af følgende Breve, som han, medens han endnu var Borgmester i Trondhjem, skrev til Sekretæren for Landhusholdningsselskabet Chr. Martfeld (1728—90). (De findes nu i det kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling. Fol. 1345).

¹⁾ Fortalen til »Gram og Signe«.

I.

Velædle Hr. Marfeldt,
Høystærede estimable Ven!

I hvor mange Henseende var ikke min gamle Høystærede Vens Skrivelse med denne Post, af 8de Julii, mig kiærkommen! Aleene det, at erfare, at man ey endnu reent er forglemt, efterat være saa langt forflyttet oppe imod Nord-Polen¹⁾, opvækker igien hos mig en Idée, som Jeg hver Dag stræber paa at undertrykke, for af Nødvendighed at giøre en Dyd; saa meget meere en forbindtlig Skrivelse fra en gammel Ven, som Jeg i fulde 10 Aar ey har hørt et Ord fra, og som Jeg tænkte, havde længe siden etableret sig i et taknemmeligt Land paa hiin Siide de Alpiske Bierge eller det store Ocean²⁾.

De er altsaa kommen tilbage, Høystærede Ven! til Deres Fædrene-Land, og ikke før sætter De Foden derind, førend De ved Indretningen af et almindeligt Patriotisk Sælskab, understøttet af en gavmild Regiæring, bestyrket med de viiseste Me-coenater og omgiærdet med de sundeste Love, viiser Enhver veltænkende Lands-Mand en aaben Vey til at blive Fædrene-Landet nyttig, stræber at trække Dekket fra de Talens, som enten utidig Undseelse eller andre Aarsager have holdt skiulte, og igiennem foreenede Kræfter vil viise Sandheden af det bekiendte: *Concordiâ Res parvæ crescunt*³⁾. Sandelig, havde Jeg en Untze tilbage af Misundelse, saa . . . Men den besidder Jeg vist ikke; thi De kan tænke, Jeg misunder mig ikke engang selv at være Borgemester i Tronhiem.

Imidlertid takker Jeg paa det aller-ærbodigste baade for Høystærede Vens mig saa kiærkomne Skrivelse, saa og for den tilsendte Plan af Indretningen for Det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Sælskab. Hvor er den heele Forfatning deraf

¹⁾ Bredal blev 1757 Viceborgmester og 1761 virkelig Borgmester i Trondhjem; denne Udnævnelse skyldtes for en Del den Yndest, hans Skuespil Gram og Signe, Eremiten osv. havde vundet. ²⁾ I Aarene 1761—68 foretog Martfeld en længere Rejse i Ind- og Udlandet; bl. a. besøgte han de vestindiske Øer. ³⁾ Ved Enighed vokser smaa Ting (Citat af Salust: Jugurtha Kap. 10).

priiselig, opmuntrende og patriotisk! Ja, havde Jeg min gamle Geyst igien fat, troer Jeg, at Jeg skulde være dristig nok til at vove paa et Forsøg til en Oeconomiade.

À propos om Oeconomien. Tænker De maaskee ikke udi mig at finde en practisk Partisan⁴⁾ af samme. Jeg vil ikkun blandt sexcenta⁵⁾ Exempla anføre eet: Jeg har af lutter Oeconomie ikke endnu tænkt paa at gifte mig; Et Exempel uden Exempel i Historia civili Consulum Nidrosiensium⁶⁾, hvoraf Jeg kan foreviise en uafbrudt Kiede af 100 Aar, og hvis specielle Biographier udgiøre hver for sig disse vigtige Ord: Natus Ao . . . , Maritus Ao . . . denatus Ao . . . ; in Sudore faciei . . . reliquit Filios et filias⁷⁾; Desværre der ere mange Ord imellem paa de gamle Liig-Steene, som Alderen næsten har udslættet; og Jeg er alt for scrupuleux over Alderdommens Levninger, at Jeg vilde driste mig til at digte noget efter egen Gisning, og derved maaskee indflikke noget i mine Velviise Herrer Formænds Historie, som De maaskee ere uskyldige udi. Overalt har en fatal Skiæbne hindret mig fra at træde i disse berømmelige Fodspor, og naar Jeg døer engang, faar Jeg vel Grav-Skrift derefter; og for Curiosité Skyld, var Jeg selv i stand til at giøre det. Det skulde da omtrent blive saaledes:

Hic jacet Bredal,
Poëtaster spontaneus,
Consul involuntarius,
invitis Musis
Musis deditissimus etc. . .⁸⁾.

Ja, Høystærede Ven! voilà une Lettre de ma Façon. Anderledes skriver Jeg aldrig Breve herfra; Jeg sluddrer vek et Brev, ligesom Jeg under fiire Øyne kan sluddre med en god Ven, som Jeg i lang Tiid ey har talt med. Og Rummet af Papiret byder mig snart at slutte.

⁴⁾ ivrig Tilhænger. ⁵⁾ 600 σ : utallige. ⁶⁾ De tronhjemske Borgmestres borgerlige Historie. ⁷⁾ Født . . . gift . . . død . . . ; i sit Ansigts Sved . . . efterlod han . . . Sønner og Døtre. ⁸⁾ Her hviler Bredal, frivillig Rimsmed, ufrivillig Borgmester, Muserne hengiven mod Musernes Villie.

Jeg har da først og fremmest en stadselig Compliment fra mine Herrer Colleger at frembære. Vi skal med næste Post in Corpore have den Ære at opvarte med en Skrivelse; Vi vil da paa det allerbeste recommendere os i Oeconomiens Bevaagenhed, og forsikre paa det helligste, at vi fra vor Siide skal contribuere til at forskaffe Hendes Regimente en fuldkommen Lustre⁹⁾, alt hvad som staaer i vor Magt . . . hvor nu! . . . Jeg maae advare med Boileaus Ord:

. . . Garde-toi de rire en ce grave Sujet¹⁰⁾.

Jo her vil komme Afhandlinger ud til Nytte i Oeconomien; Jeg er bange for, at min Føde-Bye kommer til at opsluge alle Proemier; og at det vil gaae os omsider, som det hendte Mr. Thomas i Paris¹¹⁾. Han vandt saa længe hvert Aar de af Academiet udsatte Proemier i Veltalenheden, at de maatte ansøge hos ham, at han vilde lade af at skrive, for ey at betage reent de andre Autores Modet.

et tunc

sublimi feriam Sidera Vertice¹²⁾.

Men for igien at skrive nogle alvorlige Ord, maae Jeg herved have den Ære at forsikre, at intet skal være mig kjærere, end stedse at erfare Min Herres bestandige Velgaaende, samt at kunne udfinde noget i min ringe Evne, som kunde være til Fornøyelse eller Tieneste, hvorudi De stedse haver at befale over den, der med den sandeste Høyagtelse og uforfalsket Venskab, stedse har den Ære at kalde sig

Velædle Hr. Martfelt

Høystærede estimable Ven!

Deres tienstskyldigste og

ærbødigste Tiener

N. K. Bredal.

Tronhiem d. 22. Julii 1769.

P. S. Er min Lykke sig selv lidet uliig, haaber jeg endnu i dette Aar mundtlig selv at tale med Dem i Kiøbenhavn.

⁹⁾ Glans. ¹⁰⁾ Boileau: Le Lutrin. I. v. 16. ¹¹⁾ Den franske Forfatter Antoine Leonard Thomas (1732—35) vandt det franske Akademis Premier 1759, 1760 og 1762 for 2 Eloge'er og l'Ode du temps. ¹²⁾ Horats Oder I: 1: Stolt jeg hæver da højt Issen mod Stjernerne.

[Udskr.: Velædle Hr. Martfeldt, Secretær udi det Kgl. Danske Land-Huusholdnings-Sælskab til Kiøbenhavn].

[Af Martfeldt paaskrevet: Hr. Borgm. Bredal i Tronhjem. d. 22. Jul. 1769 b[esvaret] 4., Aug., atter den 7de Apr. 70 med Liste].

II.

Velædle Hr. Martfelt
Secretair i det Kgl. Land-Huusholdnings-Sælskab,
Min hoystærede gamle gode Ven!

Ja vist skulde Jeg have været i Kiøbenhavn i den nu alt afviigte Vinter. Det var mit Forsæt, mit Ønske, min Beslutning. Men Jeg har alt erhvervet mig saa megen Erfarenhed af Verden, at Jeg med en Stoisk Uemfindtlighed kan ansee det eene af mine Ønsker at gaee op i Rog efter det andet. Jeg kom ikke den gang til Kiøbenhavn; Min gode Ven søgte forgiaeves efter mig i Hoved-Staden, paa en Tiid maaskee, da Jeg sad i min beste Rolighed (for ey at siige Middags-Søvn) paa Tronhiems ærværdige Raadhuus. Men tillad mig, i steden for at palliere¹⁾ min Udeblivelse med intetbetydende Undskyldninger, at fremføre det samme Argument som hiin Jesper bruger for at undskylde sin Fraværelse fra Magister Stygotii Krigshær: Endskiønt jeg var hos Thyboe, var dog min Siæl hos Magisteren²⁾. . . Og end meere; for at overbeviise baade min høystærede Ven og andre liige-sindede Pyrronister³⁾, om at det var mit ramme Alvaar, at forlade den bløde Lehne-Stol ved Themidis⁴⁾ Alter-Fød, saa velan: Min Reyse er fastsat inden 6 Uger; Min Reyse-Compagnon er min Oncle Conference-Raad Molman⁵⁾; Vores Toy afsendes i disse Dage til Søes, og Herskabet kommer selv efter over Land, i en 4-hiulet Chaise, saa det skal dundre i Steenene, og de ærværdige Norske Klipper skal give et Gien-Skrald

¹⁾ besmykke, undskylde. ²⁾ Endskiønt mit Legeme var i Thyboes Kriigshær, saa var dog min Siæl udi Magisterens. (Jacob v. Thyboe V. 8). ³⁾ Skeptikere, Tvilvere (efter Pyrrhon, Stifteren af den ældre skeptiske Skole † 288 f. Chr). ⁴⁾ Gudinde for Retfærdighed. ⁵⁾ Hans Ulrik Møllmann, Langmand i Trondhjem med Stiftamtmands Titel (1714—78).

.. . hvor nu . . . atter Bedemands-Stiil . . . atter en Poëtisk Enthousiasmus; Kort at fortælle i god løs stiil: Jeg kommer nu gandske vist; Jeg haaber ikke engang at troes meere paa mine Ord; men Udfaldet skal viise, at Junii-Maaned skal ikke før være udløben . . . Ja utinam bonis Avibus!⁶⁾

Hvor megen Tak er Jeg ikke min høystærede Ven skyldig for den tilsendte angenehme Present af Listen over det Kgl. Landhuusholdnings-Sælskabs Medlemmer, samt over de udsatte Priis-Materier, og intet kunde meere vederqvæge mig, end det forbindtlige Brev, som leedsagede samme! Og Jeg skulde i min ringe indskrænkede Cirkel vove paa at indbilde mig at kunne lægge nogen nye Vægt til de kraftige Opmuntringer, som et saa veltænkende Sælskab tilbyder et patriotisk Publicum! Listen over Priis-Materierne har Jeg ladet cirkulere blandt de beste Folk her paa Stedet. . . De have alle trækket paa Skuldrene; Jeg forstaaer lidet af dette Pantomine-Sprog. Maaskee den nye-Modens Patriotismus har sin Focus eller Brænde-Punct i Skuldrene; altid bedre der, end om den skulde residere i Maven.

Jeg har talt med vor gode fælles Ven, Biskop Gunnerus⁷⁾; Jeg har viist ham min Herres Brev; han har igien forelæst mig Deres Skrivelse til Ham; Hans Tænke- og Tale-Maader ere patriotiske, og som de anstaae en Mand af hans Værdighed og Fortienester; Han skriver Dem selv til; men han har for det første en Reyse at gjøre paa 6 Maaneder, hvorved han ved at lægge tilbage 4 à 500 Norske Miile skal 2 gange fare forbie Nord-Cap; Det kalder Jeg en Visitatz-Reyse; trods Erke-Biskopen af Toledo med sine Snees-tusinde Ducaters aarlige Indkomst tør gjøre paa en liden Baad een saadan Reyse i sin Livs-Tid, som vores gode Gunnerus er forbunden at gjøre hvert 3die Aar. Og med alt dette ere Vi unyttige Tienere; thi vi gjorde det, som vi burde at gjøre; Jeg tog i Aftes en bevægelig Afskeed med ham, og i Dag Morges har han antrædet sin Reyse; maaskee vi aldrig meere tale med hverandre; han reyser mod Norden og Jeg til de Sydlige Lande.

⁶⁾ Gid det maa ske under gode Varsler. ⁷⁾ Joh. Ernst Gunnerus f. 1718 var Biskop i Trondhjem fra 1758 til sin Død 1773. Han dyrkede ogsaa naturvidenskabelige Studier.

Jeg meener at have læst i den navnkundige Rousseaus Emile, at der er et Land til i Evropa, hvor man bruger at spende Hestene for Vogne og Plove efter Halen; adskillige veltænkende have gjort sig Umage for at overbeviise dette Folk om, at denne Slags Voiture er umagelig for Menniskene og piinsom for Creaturene; men man vil siige, at de ikke have afladet deres gamle Vane, men alleene svaret de Reformatores, som have anmeldt sig hos dem, med det i Fordommens-Sprog helligede Axioma: Vores gode Forfædre have ingen Narre været. Gaaer det an, efter en sindriig ironisk Franskmands Forslag, at inoculere⁸⁾ bon-Sens, saa maae dog, lige saa vel som i Koppernes inoculation, en nødvendig Preparation gaae forud: De stagnerede Prejudice-Vædsker maae først evacueres⁹⁾; og hvor finder man saa kraftige Moralske Sennes-Blade, eller saa virkende Sandheds-emetiqver?¹⁰⁾ Satirens Boutique er tillukt, dens Arcana ere foragtede og ansees som Charlatanens Orvietan¹¹⁾, hvorved ingen Cuurer af Betydenhed meere iværksættes; De linde Patriot-Piller tiene kun til Palliatifcuurer¹²⁾; og den Brønd-Kuur, som øses af Fædrelandets Velfærds-Kilde, er ikke meere i Brug; thi enhver forsigtig Mand haver alt leedet en liden particulaire¹³⁾ Rende derfra ind i sit eget Huus, til sin egen domestiqve¹⁴⁾-Fornødenhed; og der ved er Hoved-Kilden, i Mangel af Tilsyn og Reenselse, bleven opfyldt af fremmed og heterogenisk¹⁵⁾ Gruus; Ja man holder det for et Problème, om den nogen Tiid kan komme i fuld Stand og til det almindeliges Nytte. Fiat Applicatio¹⁶⁾.

Og Jeg, som sidder her og allegoriserer om Patriotismus, hvad har Jeg gjort for at fortiene et saa ædelt Navn? Sandelig slet intet, og med Skamfuldhed maae Jeg tilstaae, at Jeg aldrig seer mig i Stand til at fortiene det; og under hvad Titel kunde Jeg da faae Plads iblandt de værdige Medlemmer af det Kgl. Danske Land-huusholdnings-Sælskab? Ikke uden som et Zero¹⁷⁾, der faaer sin Betydning af de foregaaende og efterfølgende Tal. En Maler kan gjøre en Mand til Helt og til Helgen, enten ved at

8) indpode. 9) udtømmes. 10) Brækmiddel. 11) Stof, som man tilskrev den Evne at trække Giftstoffer til sig. 12) Kure, der kunde lindre for en Tid (modsat radikale). 13) særlig. 14) hjemlig, privat. 15) forskelligartet. 16) man anvende det 5: man maa selv afgøre, hvad der her sigtes til. 17) Nul.

sætte Hielm eller Straaler paa Hovedet af Skilderiet. En roturier¹⁸⁾ bliver virkelig-Adel ved et Pergament, og Knevels-Barter gjør en Poltron forskrækkelig. En Poët drømmer med en knurrende Mave om den gyldne Alder, en fortørnet Creditor vækker ham i det samme op, han gnikker Øynene og hans Lyksalighed var den samme som Lægedommen hos en febricitant, den et Lod Opium havde gjort følesløs.

Papiret minder mig at slutte. Tag til takke, høystærede Ven, med et saadant Brev til skyldigst Besvarelse af Deres saa angenemme som forbindtlige Skrivelse af 7de i denne Maaned. Jeg skal hilse fra alle gode Venner, i sær Amtmand Hagerup¹⁹⁾, som i disse Dage reyser her fra igien til sin Station ved Nord-Polen. Alt det øvrige opsætter Jeg med friet Forsæt til vor nærmere mundtlige Samtale i Kiøbenhavn, og forresten al min Tiid henlever med en uafsladelig Høyagtelse

Velædle Hr. Martfeldt

Secretair i det Kgl. Landhuusholdnings-Sælskab

Min høystærede gamle gode Ven ..

Deres tienstærbødige og forbundne Tiener

N. K. Bredal.

Tronhiem d. 28. April 1770.

[Udskr.: Velædle Hr. Christian Martfelt, Secretaire i det Kongelige Danske Land-huusholdnings-Sælskab til Kiøbenhavn].

¹⁸⁾ borgerlig. ¹⁹⁾ Eiler Hagerup (1736—95). S. af Biskop Eiler Hagerup i Trondhjem blev 1768 udnævnt til Amtmand i Finmarken, men vendte allerede 1771 tilbage til Københav, hvor han beklædte overordnede Stillinger i Told- og Finansvæsenet.